

BESLUT

2015-02-02

Dnr: 14/01902 och
1955

SAKEN

SVT1 och SVT2, 2014-08-04–2014-09-14, program med meddelande om att rösta i valen år 2014; fråga om opartiskhet, saklighet och bestämmelsen om mediets genomslagskraft

BESLUT

Programmen frias. Granskningsnämnden anser att de inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet eller bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft.

PROGRAMMEN

I en serie program uppmanades allmänheten att bland annat rösta i de kommande valen. Inslagen sändes i tre huvudversioner, *VoteTrade*, *Pensionärerna* och *Beslutsfattaren*. De tre huvudversionerna var utformade enligt följande.

VoteTrade

Under dagtid i ett kontorslandskap sades följande.

(Kvinna) – Ungefär en femtedel av alla röstberättigade kommer inte att rösta. Är du en av dem? (Man) – Kanske för att du inte känner dig tillräckligt insatt eller för att du inte tycker att det finns några bra alternativ att rösta på? Eller helt enkelt för att du inte tror att din enda röst kan göra någon skillnad? (Kvinna) – Sälj den till oss. Från och med årets val har du rätt att via en fullmakt avstå din röst till någon annan. Och vi på VoteTrade betalar bra för din medverkan. Tillsammans gör vi upp om köpesumman och skriver ett kontrakt. Pengarna sätts in på ditt konto samma dag och samma minut som vallokalerna stänger får du ett sms där du kan se vilket parti våra uppdragsgivare valt att lägga din röst på. (Man) – Skulle du redan nu vara villig att avstå din rösträtt för de kommande fyra valen? Ja, då betalar vi faktiskt för fem. (Kvinna) – Du tjänar pengar på något du ändå inte använder samtidigt som någon annan ökar sin chans att få igenom sina åsikter. Kan det bli bättre? Gå in på votetrade.se och sälj din röst redan i dag. VoteTrade – en röst, två vinnare.

Inslaget avslutades med följande text mot en svart bakgrund.

Så här får det väl inte lov att vara?
För din röst är ovärderlig
Val 2014#dinröst

Pensionärerna

Tittandes in i kameran berättade några äldre människor om att det bland annat var viktigt att gå och rösta.

Inslag 1- Kerstin

Så jag hoppas att det inte bara är ungdomarna som kommer att rösta i september. Det är inte bara de som uteblir. Det är faktiskt de som är 30, 35, 40 och 45 också. Att de lyfter kroppen ifrån soffan och från stolen där datorn står på bordet. Och går i väg och tar sitt ansvar när vi får det.

Mot slutet när Kerstin talade visades följande text mot en svart bakgrund.

Kerstin har använt sin röst i 16 riksdagsval.

Inslag 2 - Gunnar

Barn. Det är där man kan påverka. Barn och ungdomar, de är väldigt klarsynta. De bara står och misstror världen och rycker på axlarna: "Det är ingen idé". Men det är visst idé. Det är det faktiskt. Man kan påverka hela samhället. Jag menar, om 90 procent röstar då syns det ju vad folket vill ha. Det tror jag är viktigt.

Mot slutet när Gunnar talade visades följande text mot en svart bakgrund.

Gunnar har använt sin röst i 18 riksdagsval.

Inslag 3 - Helena

Du kan välja precis vad du vill. Och du kan starta någonting precis när du vill och det här, det är vad jag kallar demokrati. Det är helt otroligt här i Sverige att: Okej, du tycker inte om den som finns? Gör någonting som du tycker är bra.

Mot slutet när Helena talade visades följande text mot en svart bakgrund.

Helena har använt sin röst i 3 riksdagsval.

Inslag 4 - Anna

Demokrati är ju nödvändigt men det är inte alltid så lätt för i en demokrati måste alla kunna komma till tals. Och det kan ju också vara sådana som jag inte tycker borde kunna komma till tals. De har ju samma rätt som jag att göra det och därför är det ännu viktigare för mig och andra som kanske tycker som jag, att rösta.

Mot slutet när Anna talade visades följande text mot en svart bakgrund.

Anna har använt sin röst i 16 riksdagsval.

Inslag 5 - Signild

Men vart ska man vända sig? Det är inte så lätt eftersom alla säger olika. Man får ju gå till sig själv och lyssna inåt. Vad tror jag på? Hur vill jag att min värld ska se ut?

Mot slutet när Signild talade visades följande text mot en svart bakgrund.

Signild har använt sin röst i 21 riksdagsval.

Inslag 6 - Manne

Att skolka från röstning är ett ganska slappt sätt att visa sin åsikt på. Det finns bättre sätt. Rösta på ett parti.

Mot slutet när Manne talade visades följande text mot en svart bakgrund.

Manne har använt sin röst i 15 riksdagsval.

Beslutsfattaren

En man med mörk röst dyker plötsligt upp i människors liv och bestämmer vad som ska göras. I inslaget förekommer en mamma med ett barn på väg till barnets skola, en man som sätter sig i sin bil för att åka till jobbet och en kvinna som tittar på tv. I inslaget sades följande.

(Beslutsfattaren) – Det blir ingen skoldag i dag. (Mamma) – Men de andra barnen är där inne. (Beslutsfattaren) – Ja, men inte ditt barn. (Mamma) – Kom (ohörbart). Vi går hem. (Beslutsfattaren) – Du ska inte åka någonstans. (Man) – Men, jag ska ju till jobbet. (Beslutsfattaren) – Visst, men inte med bil. (Beslutsfattaren) – Byt kanal. Vill du vara snäll och byta kanal? Så där, ja.

Inslaget avslutades med följande text mot en svart bakgrund.

Om du inte röstar ger du makten till någon annan.
Val 2014#dinröst

ANMÄLNINGARNA

En anmälare menar att *VoteTrade* utgör en samhällsfara eftersom människor som vuxit upp i andra länder, och med en låg utbildningsnivå, kan tänkas se inslaget utan att ifrågasätta innehållet. Enligt anmälaren krävdes det dessutom kunskap om internet för att få en full förståelse om vad *VoteTrade* egentligen var. Informationen på den aktuella webbplatsen var också enbart på svenska. En anmälare anser att påståendet mot slutet av *Beslutsfattaren* ”Om du inte röstar ger du makten till någon annan” var osakligt. Representativ demokrati innebär definitionsmässigt att den röstande avhänder sig sin makt till en vald representant. Vidare var innehållet i inslaget partiskt, mellan raderna framkommer tydligt flera ställningstaganden, till exempel att det är negativt om alla barn inte går i samma skola, att det är negativt att man inte själv får välja transportmedel och att man inte själv får välja tv-kanal. En anmälare anser att

det inte är inom ramen för public service uppdrag att få fler att gå och rösta i allmänna val. Sverige har rösträtt, inte röstplikt. Det är en aktiv handling att inte rösta.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att inslagen överensstämmer med kraven på opartiskhet, saklighet och bestämmelsen om mediets genomslagskraft.

Under valåret 2014 erbjöd SVT ett brett utbud av program och tjänster såväl i tv som på svt.se och i sociala medier. Syftet var att nå hela svenska folket med någon form av valinformation och skapa ett stort engagemang så att så många som möjligt ville och kunde göra ett informerat val till Europaparlamentet i maj samt till riksdagen, kommunerna och landstinget i september. SVT hade också stort fokus på att vara i dialog med publiken och göra journalistiska satsningar utifrån de samhällsfrågor som svenska folket i olika opinionsundersökningar pekade ut som de viktigaste. Dialogen pågick under hela 2014 under #dinröst på de sociala medierna Facebook, Twitter och Instagram. Via #dinröst kunde människor ställa frågor och få svar av politiker eller experter men också vara i dialog med SVT och varandra.

De trailrar som nu är föremål för granskning producerades och sändes för att uppmärksamma publiken på det stora utbudet av information och samtidigt bidra till att engagera publiken inför valet. Rent allmänt är den programinformation som sänds mellan tv-programmen tänkt att väcka uppmärksamhet och nyfikenhet på SVT:s övriga utbud. Reklam för de egna programmen och närliggande verksamhet är ju också tillåtet enligt SVT:s sändningstillstånd.

SVT:s programtrailrar är alltså en form av reklamfilmer och som sådana lekfulla till form och innehåll, så också i det aktuella fallet. Här var tanken att publiken skulle lockas till att söka sig vidare till all den information och interaktivitet som SVT hade skapat kring valen 2014. Inslagen producerades på SVT:s uppdrag av Forsman & Bodenfors, samma byrå som gjorde den tidigare uppmärksammade och av granskningsnämnden friade kampanjen *Fri television*. I om *VoteTrade* hänvisades också till en webbsida, "votetrade.se" där man uppgavs kunna sälja sin röst. Den som gick in den adressen hamnade på sidan www.svt.se/votetrade/ med följande text.

VoteTrade finns förstås inte

Men det har du nog redan gissat

Det är vi på SVT som står bakom filmen där du blir erbjuden att sälja din röst för pengar. Att avstå sin röst till någon annan är nog en ganska främmande tanke för de flesta. Det hör helt enkelt inte hemma i en demokrati.

Varför har vi då gjort den här filmen? För att ungefär en femtedel av alla röst-

berättigade i Sverige inte röstar. De avstår sin röst och ger makten till någon annan. Det vill vi ändra på genom att försöka få dig som är röstberättigad att förstå hur värdefull din röst är. Och hur viktigt det är att du använder den. Så inte någon annan använder din tystnad.

Gå och rösta den 14 september.

Känner du dig dåligt insatt och vill veta mer inför valet?

På SVT:s valsida får du en bra start

Se vad andra säger om #dinröst på Twitter"

Det övervägande antalet filmer sändes som information om de olika valprogrammen i SVT; inför riksdagsvalet, ekonomidebatten, jobbdebatten, partiledarutfrågningarna, duellen mellan statsministerkandidaterna, slutdebatten och valvakan. Ett fåtal användes som en allmän information om valutbudet inom SVT och det kommande valet.

Opartiskhet och saklighet

Filmerna är en form av reklamslag och använder sig av ett för publiken tydligt formspråk. De tar inte ställning i någon kontroversiell politisk fråga.

SVT har ett grundläggande uppdrag att ta ställning för de demokratiska värdena, av vilka den allmänna och fria rösträtten är en viktig del. Det kan mot den bakgrunden knappast betraktas som kontroversiellt att uppmuntra medborgarna till att engagera sig och använda sin rösträtt. Filmerna på temat *Beslutsfattaren* och *VoteTrade* är tydligt satiriska och kraven på opartiskhet och saklighet i enskilda delar kan därför ställas lägre. Mot bakgrund av den extra information kring det fiktiva företaget *VoteTrade* som SVT ovan redogjort för kan SVT inte finna att något av inslagen strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Mediets genomslagskraft

En anmälare tycks anse att *VoteTrade* kan missförstås så gravt att de faktiskt utgör en samhällsfara mot bakgrund av SVT:s uppdrag att förmedla viktiga nyheter och i förekommande fall sända meddelanden som är av vikt för allmänheten om en myndighet begär det. Det formspråk som användes i inslagen var medvetet provocativt i syfte att ge publiken en tankeställare. Samtidigt använde det ett traditionellt reklamfilmstilltal, som i sig är väsensskilt från det övriga utbudet inom SVT. Mot bakgrund av den avslutande texten i inslagen och den text som mötte den del av publiken som gick in på den fiktiva webbplatsen för företaget anser dock SVT att det på ett tillräckligt tydligt sätt framkom att företaget *VoteTrade* och dess budskap var påhittat.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

Reklam, annonser och tv-program

I radio- och tv-lagen (2010:696) anges att med reklam menas varje form av

meddelande som sänds antingen mot betalning eller liknande ersättning eller som utgör egenreklam, och som syftar till marknadsföring i näringsverksamhet (3 kap. 1 § 13 p. radio- och tv-lagen).

Med annons avses i radio- och tv-lagen reklam och andra meddelanden som utan att vara reklam sänds på uppdrag av någon annan och som har till syfte att främja en sak eller en idé (3 kap. 1 § 1 p. radio- och tv-lagen). Informations- och utbildningsprogram undantas från annonsbegreppet även om de sänds på uppdrag av någon annan.

Tv-program är ett program som huvudsakligen består av rörliga bilder med eller utan ljud (3 kap.1 § 17 p).

Opartiskhet

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet).

Mediets genomslagskraft

SVT ska ta hänsyn till televisionens särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen (16 § i sändningstillståndet).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

I granskningsnämndens uppgift ingår inte att pröva textinformation på webbplatser. Den delen av anmälningarna lämnas därför utan åtgärd.

Enligt granskningsnämndens mening har de aktuella sändningarna inte utgjort annonser eller reklam i radio- och tv-lagens mening. De uppfyller i stället definitionen av ett tv-program.

Nämnden anser inte att programmens uppmaning till tittarna att använda sin demokratiska rättighet att rösta strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

Programmen har inte heller getts en sådan utformning som medför att de strider mot bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, Ingrid Carlberg, Maria Edström, Leif Hedman, Kristina Ståhl och Nedjma Chaouche Liljedahl efter föredragning av Rasmus Gedda.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Rasmus Gedda